

Preživetje uma v neoliberalizmu

Zaostalost družbenih ved v Sloveniji ni toliko posledica zaostanka za glavnimi trendi mainstreama institucionalne znanosti v svetu kot prav posledica vključevanja v ta mainstream. Gre za pojav podrejanja vladajoči ideologiji, ki je strukturno analogen hlapčevanju znanosti tudi prejšnjim režimom, ki so vladali tukaj. Pri tem je vseeno, ali je podrejanje tisto, ki vzpostavlja oblast, ali pa oblast podreja. Velika večina akademikov brez težav funkcionira v obeh različicah. Zgodovina je v tej sferi rešila um s pomočjo dveh mehanizmov: avtonomijo raziskovanja in humanistično naravnostjo. Ti dve komponenti sta oblikovali univerzo v prostor, kjer lahko vznikne tudi kritična misel. Družbene vede so lahko kritične ali pa so zgolj tehnike obvladovanja. Kateri je torej tisti mainstream oz. ideologija, ki zahteva pokornost današnjih raziskovalcev, in kako to dosega? Katera doktrina je nasledila inkvizicijo in stalinizem, ne da bi, vsaj zaenkrat, rabila grmad in gulagov? Odgovor je preprost, saj je treba le poiskati topiko, ki se tu in zdaj vsiljuje kot neizbežni Razum. Krščanstvo se je postavilo v končni sodbi kot neizbežna usoda, a njeni privrženci v svojih sodbah heretikov niso čakali na konec sveta. Komunizem kot neizbežni rezultat Zgodovine je opravičeval vse nepopolnosti in krivice socialističnega prehoda. Oporečništvo je bilo izraz nasprotovanja Razumu, zato je mnogo kritičnih intelektualcev v psihiatričnih bolnišnicah bilo prepuščeno znanstveni obravnavi. Kaj se danes postavlja kot Razum, ki bi nas najraje pregnal v številne možnosti ne-eksistence? Javno mnenje – ta skupek maksim in predsodkov časa, ki zapre pot duha k telesu in onemogoči delovanje – je odločno: “Razumno je tisto, kar je koristno, koristno je tisto, kar prinaša denar!” Človeški razum je tukaj oropan praxisa in theorie ter reduciran na tehnike obvladovanja. Toliko se vendar še spomnimo, da je kapital rezultat obvladovanja. V kolikor se tega ne spomnimo, v kolikor gre le za ideologijo, v toliko govorimo o “ekonomiji”. Ekonomija je utelešenje današnjega Razuma. Pri tem ne mislim na ekonomijo, ki raste na motivih Adama Smitha, na upoštevanju sociokulturnih, političnih, etičnih in ekoloških razsežnosti produkcije človeškega sveta, temveč na asocialno in antiintelektualno

redukcijo na logiko profita, ki je začinjena s postmodernim cinizmom, socialnim darwinizmom, militantnim križarstvom. S tega stališča vladajoča globalna ideologija neoliberalizma ni ekonomski koncept, temveč skupek verskopoličnih dogem, ki širijo svoj vpliv dozdevnih samoumevnosti s pomočjo argumentov pametnih bomb in vedno večjega družbenega nadzora. Ker je tovrstna reducirana ekonomska logika profita ljudem oklicana za Razum, se v temeljih spodkopljejo ustanove, kjer naj bi, v soočanju razumskih razlogov, moderna konstituirala svoj Um. Reprezentativna demokracija se je že zdavnaj spremenila v podjetje, pri levih in desnih strankarskih politikah gre le za marketinško bolj ali manj zakrit pohlep. Posebej groteskno je ta razkroj uma razviden na univerzah, kjer logika neoliberalizma grozi pokončati samo idejo univerze. Grotesknost je v kolaboriranju večine akademikov v procesih, ki jim dokončno jemljejo avtonomijo raziskovanja. Neoliberalni svetovni nazor se najprej spravi nad humanistično izobrazbo, nad tisto samo-kritično instanco družbenih ved, ki ji je Kant v Sporu fakultet prisodil odločilno vlogo. Le iz te kritične refleksije in razprave znanstvene skupnosti lahko izstopijo zarisi uma. Ne pa Um sam. Ta se vzpostavi v široki družbenopolitični participaciji, kjer so konceptualizacije in spomini kritične znanosti le terminološki prispevek resničnemu političnemu gibanju, njegovemu samorazumevanju in vizijam. Neoliberalna ideologija meri na tehnike obvladovanja in ne na refleksijo. Zgodovine je konec, spomin je izbrisan, cilji so neposredni. Humanistična izobrazba je nekoristna, ne prispeva k izžemanju profita in je le odvečno intelektualistično razkošje. Pregnati kritično filozofsko, kulturno in družboslovno misel z univerze pomeni hkrati konec družbenih ved. Ta žalostni eksperiment, ki smo mu zadnja leta priča, je samomor znanosti, ki bi bil primerljiv s tem, da bi se v naravoslovju odpovedali matematiki. Brez humanističnega konteksta so družbene vede le tehnike reprodukcije kapitala, metode nadzora populacij in "normalizacije" posameznikov. Neoliberalizem ne razkraja samo družbenih ved, ampak poskuša tudi naravoslovje podrediti edinemu ekonomskemu smotru. Ta napetost se je vedno kazala kot napetost med "temeljnimi" in "aplikativnimi" vedami, vendar pa sodelovanje pri "aplikativnih" projektih za gospodarske subjekte prav tako prinaša tveganja za raziskovalce. Ta niso samo moralne narave, če npr. sodeluješ v dvomljivih poslih farmacevtskih korporacij ali oborožitvene industrije, temveč riziko, ko znanstveni izsledki niso več obče dostopni, kot to zapoveduje ime "univerza", in so zavezani poslovnim skrivnostim in patentni zakonodaji. Znani so primeri, ko je bila objava znanstvenih člankov predmet korporacijskih tožb. Adijo svoboda znanstvenega raziskovanja! Navidez se podreditev univerze profitni ideologiji, ki so jo narekovali v Svetovni trgovinski organizaciji, kaže v nenevarni latovščini "odpiranja izobraževalnega sektorja privatni iniciativi" ipd. Bolonjski proces, kot implementacija neoliberalne ideologije na univerzo, privablja akademsko srenjo k sodelovanju z nekaj privlačnimi in površnimi načeli: kakovost študija,

enoten evropski študijski prostor, izbirnost vsebin, osredotočenost na študenta, zaposljivost itn. Veliko teh načel je upravičenih, ker je univerza tradicionalistična in elitistična ustanova, ki ne zmore vedno uresničevati ciljev, ki si jih je zastavila in ki jih pred njo zastavlja sodobnost. Resnici na ljubo so ti cilji neoliberalizmu prav tako odvečni, če že ne nevarni. Prehod od fordizma k postfordizmu je spremenil vlogo umskega dela. Če je v fordizmu intelektualna elita nadzirala manualno delo in je na univerzi intelektualna "superelita" proizvajala upravljalско elito, potem v postfordizmu, kjer umsko delo izgubi nadrejeni status in je preoblikovano v nekakšen "kognitariat", univerza ne proizvaja več družbene elite, temveč zgolj delavce. Humboldtovski koncept univerze, ki je osredotočena na usposabljanje za znanstveno raziskovanje, na samostojnega intelektualca, ki je sposoben kreirati sociokulturno, ekonomsko in tehnološko prakso, zamenja "job training", produkcija zaposljivih delavcev, čigar vloga je "ustvarjanje" profita. Od tod famozna bolonjska "osredotočenost" na študenta prek t.i. "kompetenc", ki jim morajo zadostiti študijski programi. Takšna univerza je podjetje za trg delovne sile. Tako imenovane "kompetence" so le standardizacija blaga. Podreditev univerze profitni logiki, izgon humanističnih funkcij, znanstvene avtonomije, discipliniranja univerzitetnih učiteljev v delavce, ki "usposablajo" delovno silo z jasno merljivimi ekonomskimi parametri (abstrakten delovni čas) itn., odpirajo še druge posledice preobrazbe univerze v podjetje. Kulturne in osebnostne razsežnosti znanj so reducirane na tržno "primerljivo" usposobljenost. Znanje je blago kot vsako drugo. Če prinaša profit, je delo racionalno, če ne, je iracionalno. Zato odpadejo vsi socialno-humanistični razlogi, da bi bil študij zastoj: "Študij je del posla in ne dobrodelna ustanova!" Neoliberalna logika z vero v konkurenčnost trga, ki naj bi prinašala kakovost, rojeva poslovne iniciative v ponudbi visokošolskih študijev. Tako naj bi v Sloveniji bilo v prihodnje vsaj deset, večinoma privatnih univerz. Ta poslovna vnema je komična že zato, ker gre za minidržavo, ki bi jo lahko stlačili v eno od pariških predmestij. Hkrati pa me zanima, kje bi v tej minidržavi nabrali ves visokokakovosten znanstvenopedagoški kader. Takšno "podjetništvo" bi še enkrat postavilo na laž neoliberalno vero v nevidno roko trga, kjer naj bi se obdržal tisti, ki ima kakovostnejše in cenejše blago. Če bi to bilo res, potem bi kuhinjo babice zamenjali za McDonalds. Neoliberalne blodnje o svobodnem trgu in profitni logiki, tudi kot mehanizmu distribucije pravičnosti, se razblinijo, če se ozremo v današnji svet in spomnimo preteklih "dosežkov". Gospostvo profitno-tržne logike vedno konča v monopolih megakorporacij in vojnah. Za svet, ki ga živimo in ga je oblikoval neoliberalizem, se je ustalilo poimenovanje Četrta svetovna vojna. Pri neoliberalizmu ne gre za ekonomski koncept, temveč za redistribucijo bogastva in moči: da so bogati bogatejši in revni revnejši. O tem govorijo goli podatki. Neoliberalni slovenski reformatorji za vzor postavljajo vzhodnoevropske revne

dežele, kot sta Estonija in Slovaška, a v teh deželah bivšega komunističnega planiranja bi bila vsaka ekonomija "uspešna". Predpostavke liberalizma so tam že obstajale: obubožano delavstvo, avtoritarna oblast in domači mafijski kapital, lačen svežega tujega denarja oz. investicij. Pri nas je te predpostavke treba šele ustvariti z obubožanjem večine, povečanjem represije in discipliniranjem domačega menedžmenta.

Kaj, kje in kako naj potem sploh raziskuje (in preživi) kritična znanost? (In, zakaj sploh, saj je konformizem bogato poplačan?) Neoliberalni imperij in globalna permanentna vojna proti človečnosti in naravnemu okolju sta temeljni nalogi raziskovanja. Nikakor ne gre za enoten problem, niti enoten diskurz ali nadrejeno vednost. Znanost je nujno partikularna, če noče biti ideologija, tako kot neoliberalizem. Proučevanje migracij, mehanizmov patriarhata, rasizma, kulturne industrije, politične mitologije, trajnostnega razvoja, postkolonializma, pa tudi navidez najbolj "neuporabnih" in teoretskih problemov, od ohranjanja spomina v antičnih študijah, lingvističnih vedah in umetniških diskurzih imajo pomembno vlogo v oblikovanju naracij globalne človeške kulture. Gre za skupno fronto boja za človečnost in ohranjanja njenega spomina. Vsa kultura, ki ni podvržena profitu, je tarča neoliberalnega uničenja. S stališča globalne vojne je jasno, da univerze ne bo mogoče ubraniti in da ta ne bo ostala trdnjava Uma. Akademiki, zaprti v slonokoščeni stolp, bodo hiral v citiranju izbledele citatov, dokler jih ne bodo nagnali usposabljanja delovno silo. Znanost se mora vplesti v realnost, ki se bori za preživetje. To pa zahteva novo epistemologijo in nov lik družboslovnega znanstvenika, ki se odpove emfatičnemu razumevanju znanosti, ki naj bi kulturi zagotavljala vzvišene cilje in pomene. Filozofija mora biti bistveno bolj skromna: skupnostim v gibanju in odporu ne ponuja izdelanih interpretacij in resnic, ampak je del gibanja, kjer s svojim delovanjem ponuja elemente samorazumevanj, besednjak naracij, provizorične projekcije možnih vizij, zna prisluhniti dejanskemu gibanju in iz njega prevzema tisto, kar tvori novo dediščino uma. V svojih potepanjih in srečevanjih sem srečal številne "bosonoge" znanstvenike: v siju ognja v pragozdu so me spraševali, če poznam "Siseka" (potem smo se učili izgovarjati "ž"), pripovedovali so mi, kako na skupščinah v najrevnejših četrtih Buenos Airesa razpravljajo o globalni vojni, imperiju, multitudah, slišal sem o razpravah aktivistov s Hollowayem, bil priča procesom, ko se mlade znanstvenice ne zadovoljijo več s tem, da bi le proučevale migrante in prispevale k njihovi asimilaciji ali deportaciji, temveč se aktivno vključujejo v njihove boje, z doktorandi iz Harvarda smo taval v oblakih solzilca, pisali, ko so drugi boljčali v televizijo, in spet razpravljali, ko so drugi spali. Družboslovno znanost ne gre omejiti zgolj na aktivistično epistemologijo, ki je neposredno vpeta v družbene boje. Tudi zaradi tega ne, ker je znanost sama po sebi subverzivna, če se ne podreja diktatu profita. Na tej ravni celo ni razlike

z naravoslovjem in tehniko: kdor dela npr. na odprtem računalniškem programu, se zaveda omejitev patentne zakonodaje na tem področju in absurda privatizacije človeške ustvarjalnosti. Tudi samih odporov globalni neoliberalizaciji ne moremo hierarhizirati: segajo od pridelave biološke hrane, pravic staroselcev do svobode gibanja in pravic istospolnih zvez. Medtem ko so se družbeni boji preteklega stoletja osredotočali okoli vprašanja dela in pozabljali, da je to ujet v družbeno obliko kapitala, ter so znali te okove odpraviti le tako, da so jih zamenjali z državnim administriranjem (eno hierarhijo zamenjali za drugo), pa so sodobni družbeni boji bistveno bolj raznoliki in mnogoteri, ne da bi potrebovali poenotenje v metadiskurzu, ki bi jih hierarhiziral. Osredotočajo se okoli vprašanja izključenosti. Zato veliko ljudi sploh ne razume, za kaj gre, in čakajo skupne politične ideje, vodje in avantgardne stranke, ki bi jih kot zombije peljali v preteklost. Sanjajo "staro pravdo", socialno državo in družbo dela, ob zahtevah po univerzalnem temeljnem dohodku in življenju, ki ni ustvarjeno le za delo, se jim ustaviijo možgani. Sodobni boji in njihovo samo/razumevanje so heterologni. Adorno je heglovsko spravo z negativno dialektiko preoblikoval v spravo, ki je mir sobivanja raznolikosti. Spoštovati gre idejo negativne dialektike, a Adorno je bil ujet v judovsko idejo zgodovine ter razmer postholokavsta, oboje pa ga je napeljevalo k spravi v miru prihodnjega. Mikrologija sodobnih bojov to alternativo ne predstavlja v nedolžnost, temveč jo realizira v aktualnostih mnogoterih bojov. Revolucija je dao.

Da bi razumeli dao revolucije, ki nima hierarhij in ciljev, temveč, kakor pravijo zapatisti, "hodi sprašujoče", ne smemo prevzemati starih hierarhij in avtoritet. Inovacije nepričakovano vzniknejo iz obrobja, medtem ko velike socialne ideje preteklosti gnijejo v lastnem smradu. Od tod takšno zanimanje za nova družbenopolitična gibanja (movimientos populares, ljudska gibanja) Latinske Amerike. Od vzora kubanske revolucije ni ostalo veliko. Guevaristični model revolucij, ki jih sprožijo gverilska gibanja, se ni obnesel in je peljal v številne genocide vojaških diktatur, ki so jih postavile ZDA. Kljub vsemu ne gre podcenjevati moralnega vzora, ki ga comandante Che, podobno kot Simón Bolívar, nudi zelenemu kontinentu. Vojaškim diktaturam je sledila "demokracija", politika, ki je te države odprla za poligon neoliberalizma. Z diktati Svetovne trgovinske organizacije, Mednarodnega finančnega sklada in Svetovne banke so se naravna bogastva, od vode do nafte, privatizirala, padle so nacionalne ovire za kapital in ceneno blago iz ZDA (ne pa za svobodno gibanje migrantov). Svoje trge je morala najprej odpreti Mehika, sledita še Srednja in Južna Amerika. Rezultat je bil popolni zlom gospodarstev in razkroj družb, obubožanje, brezposelnost in vnovična rast nepismenosti. Temu je sledil takorekoč kontinentalni upor, ki so ga sprožile populacije, ki so bile "brez obraza in nevidne": staroselci, kmetje brez zemlje, matere in otroci desaparecidos (izginulih v diktaturah), nezaposleni ... Ta sodobna

gibanja so nehierarhična, inovativna in fleksibilna v svoji organizaciji, nedogmatična, reprezentativno demokracijo pa zamenjujejo s participativno. Niso nacionalno omejena: v Gvatemali najdemo "argentinske" HIJOS in "brazilske" MST, piqueterosi v Argentini so urbani "mehiški" zapatisti. Prav zaradi domnevne "obrobnosti" ta gibanja ne bi imela posebnega odziva na naših univerzah, kjer študente silijo prisostvovati "predavanjem" funkcionarjev Nata, veleposlanikov najbolj agresivnih in brutalnih režimov, menedžerjev megakorporacij itd. Z novimi družbenimi gibanji bi na teh univerzah razumeli kvečjemu daljna osemdeseta leta, če ne bi bilo že omenjenih "bosonogih" znanstvenic in znanstvenikov, ki ne čakajo svojih tujih kolegov, da objavijo knjige, ki bi jih lahko varno citirali, temveč sooblikujejo globalne boje in znanja o njih ter sodelujejo v aktualnih razpravah (znotraj, a še raje zunaj univerz).

Modeli latinskoameriških družbenih gibanj niso neposredno prenosljivi v Evropo, kjer se ob vprašanjih migracij in neorasizma, prekernega dela, odprave socialne države itn. prav tako oblikujejo avtentična gibanja, ki intenzivno izmenjujejo izkušnje prek Atlantika. Res pa je, da nam Latinska Amerika v čisti podobi kaže rezultate neoliberalnih politik. V tem je zeleni kontinent "naprednejši". Naprednejši je tudi v petstoletnih tradicijah odporništv. Tam država pomeni zgolj represijo, ki jo je blažil le občasni avtokratski populizem. V Evropi je država ponotranjena v subjektih. Fašistični korporativizem, socialistična ureditev ali socialna država, povsod je država tista, ki integrira posameznike kot družbo (Gesellschaft). Zmagoviti liberalizem je prav tako rabil državo, ki je prevzela skupnostne funkcije, ki jih je individualiziran subjekt izgubil. Skupnost (Gemeinschaft) je zaradi tradicije, proti kateri je vstalo Razsvetljenstvo, bila praviloma dojeta kot reakcionarna sfera. Patriarhalna družina se ni transformirala drugače, kot z vključitvijo žensk v polnopravno državljanstvo (volilna pravica) in v sfero dela (kapitalističnega izkoriščanja). Družina se je nuklearizirala, družba pa patriarhizirala. Pralni stroj in vrtec sta osvobodila ženske skupnostne patriarhalne odvisnosti, a s tem patriarhata ni konec, le transformiral se je in komercializiral v kulturni industriji, ki proizvaja podobe "ženskosti". Svobodni individuum liberalizma je osvobojen tradicionalnih skupnostnih vezi, a funkcije skupnosti in razmerje odvisnost prevzame država. To še ni represivna država, ki jo vzpostavlja neoliberalizem, temveč skrbna "očetovska" država, ki skrbi za naše otroke, izobrazbo, zdravje, mirno starost. Takšno državo in njene "dobrohotne" elite ni bilo težko ponotranjiti. V Latinski Ameriki seže država praviloma le toliko daleč, kot je domet puške. Nič več. Zato so ljudje, še pred preobrazbo vojaških diktatur v četrto svetovno vojno neoliberalizma, morali iznajti preživetvene tehnike zunaj in mimo države. Ni nenavadno, da so prav tisti, ki so bili najbolj izključeni, npr. staroselci in nezaposleni, hkrati razvili najbolj izvirne oblike bojev in preživetja. Tu moramo biti pozorni, ko govorimo o

“obrobnosti”. Brazilsko gibanje kmetov brez zemlje je eno od največjih družbenih gibanj na svetu, teritorij pod nadzorom vojske upornih Majev v Mehiki presega površino vsaj dveh Slovenij. A sam obseg ni odločujoč. To, kar je odločilno, je njihova redefinicija moderne. Medtem ko je evropska moderna razkrojila tradicionalno skupnost in proizvedla državljana za nacionalno državo in izolirani individuum za nacionalni trg, so nova družbena gibanja rekonstruirala skupnost, državo in neoliberalni trg pa povnanjila v bojih, nasprotovanjih, izsiljevanjih itd. Ta gibanja pomenijo radikalni levi komunitarizem. Gibanje brazilskih kmetov brez zemlje je sposobno rekonstrukcije skupnosti na zasedenih posestvih. Tam organizirajo šole in zdravstveno oskrbo po svojih potrebah, hkrati pa ljudi iz velemestnih favel, ki so se odločili vrniti na kmete, učijo graditi solidarnostno skupnost. Enake procese rekonstrukcij skupnosti, prek dolgotrajnih konsenzualnih dogovarjanj, srečamo pri piqueterosih in zapatistih. Nov svet jim ni oddaljena vizija, temveč nekaj, kar gradijo vsakodnevno. Dao.

Ta gibanja imajo tudi pestra razmerja z državnimi oblastmi. V mehiškem Chiapasu, pa tudi v drugih mehiških zveznih državah, oblastniki vodijo bolj ali manj prikrito vojno “nizke intenzitete” proti staroselcem. V Venezueli je ljudsko gibanje postavilo na oblast “comandante” Huga Cháveza, ki bolivarsko revolucijo temelji na pisani družini gibanj in organizacij, ki jih ne more nadzirati, in ki ga podpirajo, kolikor v zapatističnem duhu “vlada ubogljivo”. Venezuela, tretja izvoznica nafte v svetu, na grozo neoliberalcev in ZDA, svoje naravno bogastvo usmerja v socialne projekte ne le v Venezueli, temveč tudi v ZDA in, podobno kot Kuba, tudi drugod v Latinski Ameriki. Podobna bolivarska revolucija se obeta tudi v Boliviji, kjer ima Evo Morales, vodja “cocalerov”, staroselskih pridelovalcev koke, možnost, da postane prvi indijanski predsednik na kontinentu. Tudi tam je državna oblast negotova, saj so družbena gibanja staroselcev, rudarjev in študentov tako močna, da so v zadnjem času vrgli z oblasti že dva predsednika, ker so hoteli privatizirati nacionalna bogastva (plin, pred tem pa vodo). Kdor bo hotel tu vladati, bo moral biti ubogljiv, a le s težavo, ker ni jasno, koga ubogati, ker so gibanja razdeljena in spreminjajo svoje prioritete. Ta razdeljenost je mogoče šla v prid argentinskemu predsedniku Néstorju Kirchnerju, ki je del militantnih družbenih gibanj uspel pacificirati, a vseeno ne more tvegati uresničevanja takšne neoliberalne politike, ki je državo pred tem uničila in ljudstvo pripravila do tega, da so januarja leta 2002 zaporedoma nagnali pet predsednikov. Tudi z bolj “komunističnim” predsednikom Brazilije, Luiz Inácio Lula da Silvo, nova družbena gibanja nimajo idealnih zvez. Četudi je marsikateri aktivist vladajoče Delavske stranke (PT) tudi aktivist Gibanja kmetov brez zemlje (MST), je to ohranilo svojo neodvisnost in ne sodeluje z državo pri zasedbah in razdeljevanju zemlje. Na primeru Latinske Amerike se namreč kaže vsa nemoč nacionalnih držav, ki so prepustile družbo na nemilost neoliberalnim

mehanizmom, ki potrebujejo državo, le ko je treba z orožjem zatreti motnje v reprodukciji kapitala. Levičarski politiki, ki se tako kot Chávez ne bi naslanjali na nova družbena gibanja in ljudem ne vračali družbena bogastva iz naravnih virov, nimajo velikih možnosti. V Latinski Ameriki bi se lahko vladalo le še s podporo ameriške vojske ali v ZDA usposobljenih vojaških diktatorjev, Cie in korporacijskega korupcijskega denarja. Spodaj, na ravni bazičnih skupnosti in gibanj, pa ljudem počasi postaja vseeno, kdo državi vlada, le da pustijo pri miru avtonomije, ki se gradijo v ritmih vesele glasbe, z ljudmi, ki so revni, a marsikdaj živijo bolj polno življenje, kot mi, vedo več o svetu in bojih za človečnost kot tukajšnji univerzitetni profesorji, in imajo nedvomno več možnosti preživetja kot otopeli individuumi supermarketov, ki jim je realnost le še televizijski show.